

Grzegorz Suliński

doktor nauk prawnych, Katedra Prawa Gospodarczego Prywatnego Uniwersytetu Jagiellońskiego

Dopuszczalność kognicji sądu polubownego w sporze o rozwiązanie spółki z o.o.

I. Wstęp

Sądownictwo powszechne dotknięte jest wieloma trudnościami, spośród których na pierwszy plan wysuwa się długotrwałość postępowań. Brak możliwości szybkiego uzyskania orzeczenia sądu państwowego rozstrzygającego o prawach i obowiązkach stron pozostających w sporze skutkuje poszukiwaniem alternatywnych w stosunku do sądownictwa państwowego sposobów rozstrzygania konfliktów¹. Poszukiwania te są szczególnie intensywne na gruncie spraw z zakresu obrotu gospodarczego, ponieważ możliwość szybkiego dochodzenia roszczeń ma istotne znaczenie dla powodzenia realizowanych przedsięwzięć gospodarczych.

Jedną z dróg rozstrzygania sporów poza systemem sądownictwa państwowego jest wyłączenie kognicji sądu państwowego na rzecz sądu polubownego. Praktyka obrotu gospodarczego wskazuje na częste zawieranie przez strony umów zapisów na sąd polubowny. Zjawisko to występuje także na gruncie sporów ze stosunku spółki. Wiele umów (statutów) spółek prawa handlowego zawiera klauzule arbitrażowe stanowiące, że spory, jakie mogą powstać na tle stosunku spółki, rozstrzygane będą przez sąd polubowny. Przyczyną takiego stanu rzeczy są niewątpliwie – oprócz wskazanych powyżej problemów sądownictwa powszechnego – zalety postępowania przed sądem polubownym, wśród których doktryna na pierwszy plan wysuwa szybkość postępowania, mającą swe źródło w odformalizowanym trybie postępowania, wpływ stron na wybór osób orzekających, co pozwala na powierzenie rozstrzygnięcia w ręce podmiotów posiadających

¹ Szerzej na temat alternatywnych sposobów rozstrzygania sporów zob. *R. Morek*, ADR – w sprawach gospodarczych, Warszawa 2004; *A. Mól*, Pojęcie i znaczenie alternatywnych metod rozstrzygania sporów, PPH 2001, Nr 12.

specjalistyczną wiedzę z dziedziny, której dotyczy spór, poufność postępowania, kontraktowy charakter czy też międzynarodową skuteczność orzeczenia².

Powstaje zatem pytanie, czy klauzule arbitrażowe zawierane w umowach (statutach) spółek handlowych spełniają zamierzone przez autorów funkcje, czyli czy umożliwiają szybkie i bezpieczne z punktu widzenia prawa uzyskanie orzeczenia rozstrzygającego o prawach i obowiązkach stron. Pamiętać bowiem należy, że – stosownie do art. 1212 i n. KPC – wyrok sądu polubownego lub ugoda przed nim zawarta podlegają uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności przez sąd państwowy. Ewentualna odmowa zatwierdzenia orzeczenia sądu polubownego w toku postępowania przed sądem powszechnym niweczy korzyści zamierzone przez strony przy zawieraniu zapisu na sąd polubowny, a w szczególności znacznie wydłuża postępowanie.

Odpowiedź na powyższe pytanie wymaga analizy poszczególnych typów sporów, jakie mogą powstać na tle stosunku spółki w kontekście możliwości rozpoznania ich przez sąd polubowny. Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza dopuszczalności poddania pod rozstrzygnięcie sądu polubownego sporu o rozwiązanie spółki z o.o. i odpowiedź na pytanie, czy aktualnie obowiązująca regulacja sądownictwa polubownego wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu na stworzenie alternatywnego wobec sądownictwa państwowego systemu rozstrzygania sporu tego typu.

Odpowiedzi wymaga także pytanie, czy klauzule arbitrażowe zawierane w umowach spółek z o.o. nie wywierają skutku odwrotnego od zamierzonego, komplikując i utrudniając rozwiązywanie sporów powstałych na tle stosunku spółki, w tym w szczególności sporu o rozwiązanie spółki z o.o.

II. Spór o rozwiązanie spółki z o.o.

Stosownie do art. 271 ustawy z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.) sąd może orzec o rozwiązaniu spółki z o.o. Podstawą takiego rozstrzygnięcia musi być ustalenie, że zaistniała niemożność osiągnięcia celu spółki lub zaszły inne ważne przyczyny wywołane stosunkami spółki. W doktrynie podkreśla się, że niemożność osiągnięcia celu spółki może mieć charakter obiektywny lub subiektywny³. Wśród przyczyn obiektywnych wymienia się uwarunkowania natury rynkowej, które nie pozwalają na realizację celu spółki czy też utratę koncesji na prowadzenie

² Tak *A. Szumański*, Zapis na sąd polubowny w sprawie zaskarżenia uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej. Prawo w XXI wieku. Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, praca zbiorowa, pod red. *W. Czaplńskiego*, Warszawa 2006; *T. Ereciński*, Arbitraż a sądownictwo państwowe, PUG 1994, Nr 2, s. 2; *J. Rajski*, Nowe wyzwania wobec sądów arbitrażowych, PPH 2001, Nr 2, s. 2.

³ Tak *M. Rodzyńkiewicz*, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, Warszawa 2005, s. 472; *A. Szajkowski*, *M. Tarska* [w:] *S. Soltysiński*, *A. Szajkowski*, *A. Szumański*, *J. Szwaja*, Kodeks spółek handlowych. Tom II. Komentarz do artykułów 151–300, wyd. 2, Warszawa 2005, s. 851.

działalności⁴. Przyczyny natury subiektywnej to głównie sytuacja konfliktu pomiędzy wspólnikami w warunkach zrównoważonej siły głosów, uniemożliwiającego prawidłowe funkcjonowanie spółki. Pojęcie innych ważnych przyczyn wywołanych stosunkami spółki zostało wyjaśnione przez Sąd Apelacyjny w Krakowie, który w wyroku z 10.9.1993 r. (I ACr 343/93)⁵ wskazał, że chodzić tu może o sytuację pozbawienia spółki możliwości prowadzenia działalności w wyniku trwałego konfliktu między wspólnikami o zrównoważonej liczbie głosów, a także o ciągłe pozbawianie wspólnika jego istotnych uprawnień przez innych wspólników dysponujących większością głosów. Podobny pogląd wypowiedział Sąd Najwyższy w wyroku z 22.4.1937 r. (C I 1868/36, Zb. Orz. 1938, poz. 163), podając, że „ważna przyczyna rozwiązania spółki z o.o. istnieje wtedy, gdy w szczególności jaskrawy sposób władze spółki przy poparciu większości wspólników pozbawiają wspólnika tak istotnych umownych lub ustawowych jego uprawnień, że dalsze jego w niej uczestnictwo staje się dla niego bezprzedmiotowe, wystąpienie zaś ze spółki lub zbycie udziału za cenę odpowiadającą jego wartości jest dla wspólnika niemożliwe, a odzyskanie powyższych uprawnień na innej drodze – nadzwyczaj utrudnione”⁶.

Legitymację czynną do wystąpienia z żądaniem rozwiązania spółki mają wspólnicy spółki lub członkowie jej organów. Po stronie pozwanej występuje spółka. Spór o rozwiązanie spółki odbywa się zatem na linii wspólnik (ewentualnie wspólnicy, jeśli z powództwem występuje więcej niż jeden wspólnik) – spółka lub członek (ewentualnie członkowie) organów – spółka. Możliwość wystąpienia wspólnika z żądaniem rozwiązania spółki nie jest uzależniona od wysokości jego udziału w kapitale zakładowym spółki, co przesądza o powszechnym i indywidualnym charakterze tego uprawnienia⁷.

Rozwiązania spółki z o.o. może także żądać – na zasadzie art. 271 pkt 2 KSH – oznaczony w odrębnej ustawie organ państwowy, jeśli działalność spółki naruszająca prawo zagraża interesowi publicznemu.

Rozwiązanie spółki z o.o. może wreszcie nastąpić w trybie art. 21 KSH. Sądem właściwym do podjęcia takiego rozstrzygnięcia jest sąd rejestrowy, a przesłanki rozwiązania spółki zostały enumeratywnie wskazane przez ustawodawcę⁸. Z uwagi na fakt, że sąd

⁴ Zob. *M. Rodzyńkiewicz, op. cit., s. 472; A. Szajkowski, M. Tarska [w:] S. Sołtyński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, op. cit., s. 851.*

⁵ Wyrok opublikowany w Zb. Orz. 1936–93: Kodeks handlowy, Prawo upadłościowe, Prawo o postępowaniu układowym, oprac. *B. Gawlik*, Bielsko-Biała 1994, s. 220.

⁶ Wyroki cytowane za *I. Weissem [w:] W. Pyzioł, A. Szumański, I. Weiss*, Prawo spółek, Bydgoszcz–Kraków 2006, s. 420.

⁷ *Ibidem*, s. 256.

⁸ Sąd rejestrowy orzeka o rozwiązaniu spółki w przypadku, gdy: nie zawarto umowy spółki, określony w umowie albo statucie przedmiot działalności spółki jest sprzeczny z prawem, umowa albo statut nie zawiera

rejestracyjny jest wyłącznie właściwy do procedowania w trybie art. 21 KSH⁹, przedmiotem dalszych rozważań będzie jedynie przypadek rozwiązania spółki z o.o. na podstawie art. 271 KSH.

III. Zapis na sąd polubowny – uwagi ogólne

Wyłączenie kognicji sądu państwowego na rzecz sądu polubownego wymaga umowy stron, określanej przez ustawę **zapisem na sąd polubowny**. Konieczną treść tej umowy określa art. 1161 § 1 KPC, stanowiąc, że strony umowy o sąd polubowny winny wskazać przedmiot sporu lub stosunek prawny, z którego spór wyniknął lub może wyniknąć. Nadto postanowienia umowy nie mogą naruszać zasady równości stron. **Zapis na sąd polubowny może przybrać postać stosownej klauzuli umowy głównej lub odrębnej umowy**. Redakcja przepisu art. 1161 § 1 KPC prowadzi do wniosku, że strony mogą zawrzeć umowę o sąd polubowny jeszcze przed zaistnieniem sporu lub też w sytuacji, kiedy spór pomiędzy nimi już powstał¹⁰. Konsekwencją zawarcia zapisu na sąd polubowny jest niedopuszczalność rozpoznania sporu przez sąd państwowy. Sąd państwowy – na zasadzie art. 1165 § 1 KPC – odrzuca bowiem pozew lub wnioski o wszczęcie postępowania nieprocesowego, przy czym odrzucenie to możliwe jest jedynie w sytuacji, w której pozwany lub uczestnik postępowania nieprocesowego podnosi zarzut zapisu na sąd polubowny przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

IV. Zakres podmiotowy zapisu na sąd polubowny

Zakres podmiotowy zapisu na sąd polubowny wyznacza zasadniczo treść art. 1161 § 1 KPC, stanowiąc, że **zapisem na sąd polubowny związane są strony sporu**. Zapis na sąd polubowny **może wiązać także osoby trzecie**. Przede wszystkim będą to następcy prawni stron. W doktrynie podkreśla się, że stan związania następcy prawnego strony zapisem na sąd polubowny wynika z faktu, iż istota zapisu sprowadza się do poddania pod rozstrzygnięcie sądu polubownego konkretnego stosunku prawnego lub przedmio-

postanowień dotyczących firmy, przedmiotu działalności spółki, kapitału zakładowego lub wkładów, a także wtedy, gdy wszystkie osoby zawierające umowę spółki albo podpisujące statut nie miały zdolności do czynności prawnych w chwili ich dokonywania.

⁹ Szerzej na temat problematyki dopuszczalności poddania pod sąd polubowny sporów rozstrzyganych przez sąd rejestrowy zob. *G. Suliński*, Rozstrzygnięcie sporów ze stosunku spółki kapitałowej przez sąd polubowny, Warszawa 2008, s. 237 i n.

¹⁰ Tak *T. Ereciński* [w:] *J. Ciszewski, T. Ereciński*, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część czwarta. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Część piąta. Sąd polubowny (arbitrażowy), t. 5, wyd. 2, Warszawa 2007, s. 360.

tu sporu, a strony tego sporu schodzą na dalszy plan¹¹. Szczególnym przypadkiem związania zapisem na sąd polubowny osoby niebędącej stroną umowy o sąd polubowny jest sytuacja, w której osoba trzecia przystępuje do umowy zawierającej zapis na sąd polubowny. Sąd Najwyższy wypowiedział pogląd, że oświadczenie woli o przystąpieniu do umowy głównej, będąc jednocześnie akceptacją klauzuli arbitrażowej, zastępuje konieczność zawarcia odrębnej umowy o sąd polubowny¹². Na stan związania zapisem na sąd polubowny zawartym w umowie (statucie) spółki po stronie nabywców udziałów albo akcji w ramach obrotu wtórnego czy też przystępujących do spółki wspólników lub akcjonariuszy w ramach obrotu pierwotnego związanego z podwyższeniem kapitału zakładowego wskazuje *A. Szumański*¹³. Związanie osoby trzeciej zapisem na sąd polubowny może wreszcie mieć swe źródło w regulacji ustawowej. Ustawodawca statuuje stan związania zapisem na sąd polubowny osoby trzeciej w art. 1163 § 1 KPC, stanowiąc, że zamieszczony w umowie (statucie) spółki handlowej zapis na sąd polubowny dotyczący sporów ze stosunku spółki wiąże spółkę oraz jej wspólników. Regulację tę stosuje się odpowiednio – na zasadzie art. 1163 § 2 KPC – do zapisów na sąd polubowny zawartych w statucie spółdzielni lub stowarzyszenia.

V. Zakres przedmiotowy zapisu na sąd polubowny

Spory mogące być przedmiotem rozpoznania przez sąd polubowny zostały określone w art. 1157 KPC. Stosownie do jego regulacji, jeżeli przepis szczególny nie stanowi ina-

¹¹ Tak *T. Ereciński*, *Arbitraż...*, s. 3. Kwestia związania zapisem na sąd polubowny cesjonariusza była przedmiotem orzeczenia SN, który w wyr. z 3.9.1998 r. (I CKN 822/97, OSNC 1999, Nr 2, poz. 39) stwierdził, że: „odrzućcie skuteczności zapisu na sąd polubowny względem cesjonariusza musiałoby się łączyć albo z przyjęciem wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny, w razie przelewu wierzytelności z umowy objętej zapisem, albo z uznaniem niezbywalności wierzytelności z umowy objętej zapisem z woli stron. Nie ma jednak podstaw ani do jednego, ani do drugiego. Przyjęcie, że przelew powoduje wygaśnięcie zapisu, oznaczałoby pozostawienie decyzji o losach zapisu w rękach jednej tylko ze stron umowy o zapis na sąd polubowny. To jednak wymagałoby wyraźnej podstawy w ustawie, tymczasem Kodeks postępowania cywilnego – art. 1168 KPC – wśród przyczyn powodujących utratę mocy przez zapis na sąd polubowny wskazuje odmowę ze strony osoby wyznaczonej w zapisie na sąd polubowny pełnienia funkcji arbitra lub arbitra przewodniczącego, niemożność pełnienia tych funkcji przez osobę wyznaczoną, odmowę przyjęcia sprawy do rozpoznania przez sąd polubowny oraz niemożność rozpoznania sprawy przez sąd polubowny z innych przyczyn – nie wymienia wśród przyczyn wygaśnięcia zapisu na sąd polubowny przelewu wierzytelności objętej zapisem. Uznanie zaś, że przez zapis na sąd polubowny strony zawsze wyłączają zbywalność objętych nim wierzytelności, byłoby założeniem dowolnym”.

¹² Zob. wyr. SN z 16.3.2000 r. (I CKN 1507/99, niepubl.).

¹³ Tak *A. Szumański*, *Zapis...*, s. 1; *tenże*, *Dopuszczalność kognicji sądu polubownego w sprawach o zaskarżanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, Kraków 2005, s. 528.

czej, **strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe – mogące być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty.** Redakcja przepisu art. 1157 KPC wywoływać może wątpliwości interpretacyjne. Powstaje bowiem pytanie, czy wymóg zdolności ugodowej winien być odnoszony wyłącznie do sporów o prawa niemajątkowe, czy też winno się go odnosić także do sporów o prawa majątkowe. Przekonującej – jak się wydaje – odpowiedzi na to pytanie udziela *T. Ereciński*, który wskazuje, że umieszczenie wyłączenia sporów o alimenty spod kognicji sądu polubownego na końcu przepisu, a nie w części dotyczącej sporów majątkowych, rozstrzyga o objęciu wymogiem zdolności ugodowej zarówno sporów majątkowych, jak i niemajątkowych¹⁴. Kryterium dopuszczalności rozpoznania sporu przez sąd polubowny określa się w doktrynie mianem **zdatności arbitrażowej sporu**¹⁵.

Zdatność arbitrażowa sporu determinowana jest możliwością zakończenia sporu poprzez zawarcie ugody sądowej. W doktrynie powstał spór o relację art. 1163 § 1 KPC do art. 1157 KPC. Część autorów uważa, że postanowienie art. 1163 § 1 KPC stanowiące, iż zamieszczony w umowie (statucie) spółki handlowej zapis na sąd polubowny dotyczący sporów ze stosunku spółki wiąże spółkę oraz jej wspólników, wyłącza wymóg zdolności ugodowej sporu, przewidzianej art. 1157 KPC. Tym samym norma art. 1163 § 1 KPC stanowi regulację szczególną w stosunku do art. 1157 KPC, gdyż spory ze stosunku spółki stanowią węższą kategorię niż spory cywilnoprawne, o których mowa w art. 1157 KPC¹⁶. Odmienne uważa *T. Ereciński*, który podnosi, że materią przepisu art. 1163 § 1 KPC nie jest zakres przedmiotowy spraw mogących stanowić przedmiot rozpoznania przez sąd polubowny, a jedynie granice podmiotowe oraz forma zapisu na sąd polubowny, zawartego w umowie (statucie) spółki handlowej. W konsekwencji – z uwagi na różny przedmiot regulacji – normy art. 1163 § 1 KPC nie można uważać za normę szczególną w stosunku do normy art. 1157 KPC¹⁷.

Zagadnienie wzajemnej relacji wskazanych powyżej przepisów ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia przyjęcia dopuszczalności rozpoznania przez sąd polubowny tych wszystkich sporów ze stosunku spółki, które nie mogą zakończyć się ugodą. Przyjęcie

14 Tak *T. Ereciński* [w:] *J. Ciszewski, T. Ereciński, Kodeks...*, s. 359

15 Tak *A.W. Wiśniewski*, Rozstrzygnięcie sporów korporacyjnych spółek kapitałowych przez sądy polubowne – struktura problemu (Cz. I), *Pr. Spół.* 2005, Nr 4, s. 10. W ślad za *A.W. Wiśniewskim* pojęciem zdatności arbitrażowej sporu posługują się *T. Ereciński* [w:] *J. Ciszewski, T. Ereciński, Kodeks...*, s. 357 oraz *K. Falkiewicz, R.L. Kwaśnicki*, Arbitraż i mediacja w świetle najnowszej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, *PPH* 2005, Nr 11, s. 33.

16 Tak *A. Szumański*, *Dopuszczalność...*, s. 528.

17 Tak *T. Ereciński* [w:] *J. Ciszewski, T. Ereciński, Kodeks...*, s. 360.

stanowiska ograniczającego spory posiadające zdolność arbitrażową wyłącznie do tych sporów, które mogą zakończyć się ugodą, prowadzić musi do wykluczenia spod kognicji sądu polubownego sporów o ukształtowanie stosunku prawnego oraz sporów o zaskarżenie uchwał zgromadzeń wspólników. Wydaje się, że wniosek taki stałby w sprzeczności z zamierzonym celem ustawy z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 178, poz. 1478), nowelizującej regulację dotyczącą sądownictwa polubownego, rozszerzenia kręgu spraw mogących być przedmiotem rozpoznania przez sąd polubowny¹⁸. Niemniej nie sposób nie zauważyć, że redakcja ustawy nasuwa istotne wątpliwości interpretacyjne i skutkuje stanem niepewności prawa. Ewentualne przyjęcie, że sąd polubowny może rozpoznawać wyłącznie spór posiadający zdolność ugodową, skutkować winno uchYLENIEM wyroku sądu polubownego przez sąd państwowy rozpoznający skargę o uchYLENIE wyroku sądu polubownego. Zgodnie bowiem z art. 1206 § 2 pkt 1 KPC sąd państwowy uchyla wyrok sądu polubownego, jeśli stwierdzi, że według ustawy spór nie może być rozstrzygnięty przez sąd polubowny.

Jeśli natomiast strona nie wniesie skargi o uchYLENIE wyroku sądu polubownego, to weryfikacja prawidłowości orzeczenia odbywa się w toku postępowania przed sądem państwowym o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego. Sąd powszechny odmawia bowiem uznania lub stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej – stosownie do art. 1214 § 3 KPC – jeśli według przepisów ustawy spór nie może być poddany pod rozstrzygnięcie sądu polubownego.

Powyższe dowodzi doniosłości kwestii prawidłowego ustalenia, czy dany spór posiada zdolność arbitrażową. Konsekwencją błędnej oceny będzie przeprowadzenie postępowania przed sądem polubownym ze wszystkimi tego stanu rzeczy skutkami, takimi jak konieczność poniesienia opłaty arbitrażowej, jak też związanymi z upływem czasu. Dość wskazać, że upływ ten może w pewnych przypadkach zamknąć drogę do dochodzenia roszczeń przed sądem państwowym¹⁹.

VI. Dopuszczalność poddania pod rozstrzygnięcie sądu

¹⁸ Zob. stenogram 105 posiedzenia Sejmu z 15.6.2005 r. Na temat historii prac legislacyjnych nad projektem ustawy z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 178, poz. 1478) zob. szerzej *G. Suliński, op. cit.*, s. 103 i n.

¹⁹ Skutki upływu terminu do wniesienia powództwa są szczególnie dotkliwe na gruncie powództw zaskarżających uchwały zgromadzeń wspólników. Terminy przewidziane dla wniesienia powództwa o uchYLENIE uchwały lub też stwierdzenie jej nieważności – zob. art. 251 i art. 252 KSH w odniesieniu do spółki z o.o. oraz art. 424 i art. 425 KSH w odniesieniu do spółki akcyjnej – są terminami zawitymi. Bezskuteczny ich upływ skutkuje wygaśnięciem roszczenia, uwzględnianym przez sąd z urzędu (zob. *A. Szajkowski, M. Tarska [w:] S. Sołtyśński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, op. cit.*, s. 718).

polubownego sporu o rozwiązanie spółki z o.o.

1. Strony sporu o rozwiązanie spółki z o.o. a zakres podmiotowy zapisu na sąd polubowny

Spór o rozwiązanie spółki toczyć się może **pomiędzy wspólnikami lub członkami organów spółki**, którym – zob. pkt 2 – przysługuje legitymacja do wniesienia powództwa, a **spółką, która w obu przypadkach ma status pozwanego**. Jeśli spór toczy się pomiędzy wspólnikiem (wspólnikami) a spółką, to klauzula arbitrażowa zawarta w umowie spółki pozwala na poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego. Zakres podmiotowy sporu pokrywa się bowiem w tym przypadku w całości z zakresem podmiotowym zapisu na sąd polubowny. Skoro zarówno wspólnicy, jak i spółka związani są zapisem, to istnieje ważna i skuteczna podstawa wyłączenia kognicji sądu państwowego na rzecz sądu polubownego.

Odmienne sytuacja przedstawia się w przypadku, w którym z powództwem występuje członek organu spółki. Nie jest on bowiem związany zapisem na sąd polubowny, zawartym w umowie spółki²⁰. W konsekwencji zmuszony jest wnieść powództwo do sądu państwowego, gdyż brak jest podstawy dla rozpoznania sporu przez sąd polubowny – ważnego i skutecznego zapisu na sąd polubowny. Ewentualną podstawę dla skierowania sprawy do sądu polubownego mogłaby stanowić umowa o sąd polubowny, zawarta przez członka organu spółki ze spółką. Umowa taka jednak musiałaby uwzględniać wymogi art. 1157 KPC, czyli w szczególności mogłaby dotyczyć tylko tych

²⁰ Zagadnienie związania członków organów spółki kapitałowej zapisem na sąd polubowny, zawartym w umowie (statucie) spółki, było przedmiotem zainteresowania doktryny jeszcze przed nowelizacją regulacji dotyczącej sądownictwa polubownego, dokonanej ustawą z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 178, poz. 1478). Stan związania wykluczał *S. Soltysiński*, pisząc, że członkowie zarządu i rady nadzorczej nie są związani klauzulą arbitrażową zamieszczoną w statucie (tak *S. Soltysiński* [w:] *S. Soltysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja*, Kodeks handlowy. Komentarz. Tom II, Warszawa 1998, s. 25). Podobne stanowisko zajmowała także *E. Marszałkowska-Krześ* (Zaskarżenie uchwały wspólników w spółce z o.o. przed sądem polubownym, PPH 1998, Nr 3, s. 37). Kolejne wypowiedzi przyniosły złagodzenie tej tezy. *E. Marszałkowska-Krześ* wskazywała, że z uwagi na specyfikę statutu, który zawiera zobowiązania nie tylko pomiędzy akcjonariuszami, ale również pomiędzy akcjonariuszami i spółką, jak i pomiędzy członkami organów a spółką, brak jest przeszkód dla przyjęcia, iż dodatkowe uprawnienie członków organów czy samych organów do zaskarżania uchwał przed sądem polubownym może się znaleźć w samym statucie (tak *E. Marszałkowska-Krześ* [w:] *J. Okolski* (red.), *J. Jacyszyn, S. Krześ, E. Marszałkowska-Krześ*, Spółka akcyjna. Komentarz, Warszawa 2001, s. 278). Także *S. Soltysiński* podnosił, że kwestia związania członków zarządu i rady nadzorczej klauzulą arbitrażową zamieszczoną w statucie jest dyskusyjna (zob. *S. Soltysiński* [w:] *S. Soltysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja*, Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 301–458. Tom III, Warszawa 2003, s. 45). Regulacja sądownictwa polubownego, obowiązująca od 17.10.2005 r., zdaje się rozstrzygać wskazany powyżej problem. Skoro bowiem ustawodawca postanowił w art. 1163 § 1 KPC, że zapis na sąd polubowny zawarty w umowie (statucie) spółki wiąże wyłącznie wspólników oraz spółkę, to brak podstaw do rozszerzania kręgu podmiotów związanych zapisem także na członków organów spółki. Wykładnia taka pozostawałaby w sprzeczności z treścią przepisu.

sporów, które posiadają zdolność ugodową. Należy zatem rozważyć, czy spór o rozwiązanie spółki z o.o. może zakończyć się w drodze zawarcia ugody sądowej. Kwestia ta będzie przedmiotem dalszych rozważań niniejszego opracowania. Analiza zdolności arbitrażowej sporu o rozwiązanie spółki z o.o. pozwoli na udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy członek organu spółki może zawrzeć ze spółką umowę o poddanie sporu o rozwiązanie spółki z o.o. pod rozstrzygnięcie sądu polubownego.

2. Zdolność ugodowa sporu o rozwiązanie spółki z o.o. a zakres przedmiotowy zapisu na sąd polubowny

Koniecznym warunkiem przyjęcia zdolności arbitrażowej sporu jest ustalenie, że spór ten może zostać zakończony w drodze zawarcia ugody sądowej. Powstaje zatem pytanie, czy spór o rozwiązanie spółki z o.o. posiada zdolność ugodową. Instytucja ugody sądowej regulowana jest przepisami art. 10, 184 i art. 223 § 1 KPC. Wykładnia przepisów art. 10 i 184 KPC prowadzi do wniosku, że istnieje grupa sporów, których charakter nie pozwala na ich ugodowe zakończenie. Zgodnie bowiem z art. 10 KPC sąd powinien w każdym stanie postępowania dążyć do jego ugodowego zakończenia, przy czym obowiązek ten dotyczy wyłącznie spraw, w których zawarcie ugody jest możliwe. Postępowanie pojednawcze regulowane art. 184 KPC także może dotyczyć tylko tych spraw cywilnych, których charakter pozwala na ich uregulowanie w drodze ugody. Dopełnieniem obowiązku nałożonego na sąd orzekający w art. 10 KPC jest norma art. 223 § 1 KPC, nakazująca przewodniczącemu skłaniać strony do pojednania oraz stanowiąca przesłanki dokonania przez sąd oceny, czy ugoda jest dopuszczalna.

O niedopuszczalności zawarcia ugody stanowić mogą przepisy prawa proceduralnego, jak też materialnego. Przepisy prawa procesowego regulują bowiem jedynie proceduralne aspekty zawarcia ugody, podczas gdy materialnoprawna podstawa ugody znajduje się w przepisach prawa materialnego. Przedmiotem ugody jest bowiem treść lub zakres istniejącego między stronami spornego stosunku cywilnoprawnego²¹. Stosownie do art. 917 KC **ugoda polega na tym, że strony czynią sobie wzajemne ustępstwa w zakresie istniejącego między nimi stosunku prawnego w tym celu, aby uchylić niepewność co do roszczeń wynikających z tego stosunku lub zapewnić ich wykonanie albo by uchylić spór istniejący lub mogący powstać**. Ugoda sądowa jest zatem czynnością procesową dokonaną w formie przewidzianej prawem. Skutkiem zawarcia ugody jest wyłączenie dalszego postępowania sądowego co do istoty sporu²².

Odpowiedź na pytanie o zdolność ugodową sporu o rozwiązanie spółki z o.o. wy-

21 Tak *K. Piasecki* [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do artykułów 1–505¹⁴, Warszawa 2006, s. 118.

22 *Ibidem*.

maga zatem uprzedniej analizy, czy charakter tego sporu zezwala na zakończenie go w drodze zawarcia ugody. Rozważając aspekt proceduralny zagadnienia, wskazać należy, że wyrok rozwiązujący spółkę z o.o. wiąże nie tylko strony sporu – wspólnika lub członka organu występujących z powództwem i spółkę – ale także wszystkich pozostałych wspólników i członków organów. W istocie rzeczy wyrok taki – pomimo braku wyrażonej normy – **ma cechę rozszerzonej prawomocności**²³. Rozstrzygnięcie podjęte przez sąd dotyczy zatem wprost sfery praw i obowiązków osób, które nie uczestniczą w postępowaniu. Z tego względu **prawo podjęcia decyzji wiążącej szerszy krąg podmiotów niż tylko uczestniczących w procesie winno być zastrzeżone wyłącznie dla sądu**. W innym przypadku wspólnik lub członek organu uzyskałby instrument zbyt daleko idącej ingerencji w sferę praw i obowiązków osób trzecich.

Przeciwno dopuszczalności zakończenia sporu o rozwiązanie spółki z o.o. w drodze ugody zdaje się przemawiać także analiza zagadnienia z punktu widzenia ujęcia materialnoprawnego. Skoro bowiem ugoda polega na poczynieniu przez strony wzajemnych ustępstw w zakresie istniejącego między nimi stosunku prawnego, to wskazać należy, że **pozwany w sporze o rozwiązanie spółki z o.o., a więc spółka, nie jest stroną umowy spółki, a jedynie jej wynikiem**²⁴. W konsekwencji spółka nie może modyfikować w jakimkolwiek zakresie treści stosunku prawnego, którego nie jest stroną. Podobnie rzecz wygląda w przypadku, gdy po stronie powodowej występuje członek organu nieposiadający statusu wspólnika. Także on – nie będąc stroną umowy spółki – nie może czynić jakichkolwiek ustępstw w zakresie treści stosunku prawnego spółki.

Nadto, niezależnie od powyższego, nie istnieje płaszczyzna ewentualnej modyfikacji treści stosunku spółki w ramach postępowania o rozwiązanie spółki z o.o. Treścią roszczenia jest prawo żądania rozwiązania spółki. Katalog możliwych rozstrzygnięć zamyka się w dwóch możliwościach. Sąd rozpoznający powództwo może – uwzględniając powództwo – spółkę rozwiązać albo żądanie oddalić, orzekając tym samym o dalszym istnieniu spółki. Strony nie są zatem władne w ewentualnej ugodzie zmodyfikować stosunku spółki dla uczynienia sobie wzajemnych ustępstw.

Reasumując powyższe rozważania, stwierdzić należy, że **spór o rozwiązanie spółki z o.o. nie posiada zdolności ugodowej**.

3. Podsumowanie

Sąd polubowny jest władny rozpoznać spór o rozwiązanie spółki z o.o. tylko w przy-

²³ Tak *J.P. Naworski* [w:] *J.P. Naworski, K. Strzelczyk, T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz*, Komentarz do Kodeksu spółek handlowych. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Warszawa 2001, s. 557.

²⁴ Szerzej na temat charakteru prawnego umowy spółki z o.o. jako umowy założycielskiej zob. *S. Włodyka* [w:] *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, pod red. *S. Włodyki*, Warszawa 2001, s. 299 oraz cytowana tam literatura.

padku, kiedy podstawą jego kognicji jest zapis na sąd polubowny zawarty w umowie spółki. Stroną powodową takiego powództwa mogą być wyłącznie wspólnicy spółki, ponieważ zapis na sąd polubowny nie wiąże członków organów spółki. Członek organu spółki nie ma możliwości wytoczenia powództwa o rozwiązanie spółki z o.o. przed sądem polubownym, gdyż nie jest możliwe zawarcie przez niego ze spółką odrębnej w stosunku do zapisu na sąd polubowny, zawartego w umowie spółki, umowy o sąd polubowny. Spór o rozwiązanie spółki z o.o. nie posiada bowiem zdolności ugodowej, która to zdolność – stosownie do treści art. 1157 KPC – warunkuje dopuszczalność wyłączenia kognicji sądu państwowego na rzecz sądu polubownego. W przypadku powództwa wspólnika, wytaczanego przed sąd polubowny na podstawie zapisu na sąd polubowny, zawartego w umowie spółki, wymóg zdolności ugodowej zostaje wyłączony, ponieważ regulacja art. 1163 § 1 KPC – stanowiąc przepis szczególny w stosunku do art. 1157 KPC – zezwala na rozpoznanie przez sąd polubowny sporów ze stosunku spółki niezależnie od ich zdolności ugodowej.

VII. Zakończenie – ocena ryzyka prawnego

W świetle obowiązującej regulacji sądownictwa polubownego zawarcie w umowie spółki z o.o. zapisu na sąd polubowny dotyczącego sporu o rozwiązanie spółki niesie za sobą istotne ryzyko prawne sparaliżowania procesu rozwiązania spółki w drodze orzeczenia sądu. Wspólnik spółki zmuszony jest wnieść powództwo przed sąd polubowny. Skierowanie pozwu do sądu państwowego skutkowałoby bowiem – stosownie do treści art. 1165 § 1 KPC – odrzuceniem pozwu na zarzut pozwanego zgłoszony przed w dniem się w spór co do istoty sprawy. Jeśli z takim samym powództwem występuje członek organu spółki, to sądem właściwym jest sąd państwowy. W konsekwencji sprawa o rozwiązanie tej samej spółki z o.o. toczyć się będzie przed dwoma różnymi sądami, nawet jeśli podstawy faktyczna i prawna obu powództw będą tożsame. Z uwagi na fakt, że są to sądy różne rodzajowo, nie istnieje jakakolwiek możliwość połączenia tych spraw do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia. Nie ulega bowiem wątpliwości, że regulacja art. 219 KPC, zezwalająca na połączenie spraw do wspólnego rozpoznania lub także rozstrzygnięcia, dotyczy wyłącznie spraw zawisłych przed tym sądem. Konsekwencją prowadzenia dwóch spraw jest ryzyko wydania dwóch odmiennych co do treści rozstrzygnięć. Jeśli zważyć, że wyrok rozwiązujący spółkę z o.o. wywiera skutek nie tylko w stosunku do stron postępowania, ale także wspólników oraz członków organów spółki nieuczestniczących w sporze, to stan niepewności czy też wręcz chaosu prawnego ulega spotęgowaniu.

O ryzyku prawnym zawierania zapisu na sąd polubowny dotyczącego sporu o rozwiązanie spółki z o.o. stanowi także okoliczność istnienia poważnych wątpliwości odnośnie do relacji art. 1163 § 1 KPC do art. 1157 KPC. Podzielenie tych wątpliwości przez sąd państwowy w ramach postępowania o uchylenie wyroku sądu polubownego czy też

postępowania o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku lub ugody zawartej przed sądem polubownym prowadzić będzie do odmowy nadania takiemu wyrokowi mocy prawnej wyroku sądu państwowego lub też uchylecia orzeczenia sądu polubownego. Zważywszy na istotną rolę kwestii szybkości rozstrzygnięcia sporu, sytuacja taka nieść będzie za sobą negatywne konsekwencje dla stron zaangażowanych w spór.

Stan niepewności prawa istniejący na tle obecnej regulacji jest niekorzystny z punktu widzenia bezpieczeństwa obrotu prawnego. Postulować zatem należy interwencję ustawodawcy, ukierunkowaną na wyraźne wskazanie, że zdolność ugodowa nie stanowi kryterium zdadności arbitrażowej sporów ze stosunku spółki, a w szczególności sporu o rozwiązanie spółki z o.o. Nadto rozszerzenia wymaga zakres podmiotowy zapisu na sąd polubowny, zawartego w umowie spółki, poprzez objęcie jego mocą wiążącą także członków organów spółki. Zmiany te pozwolą na uniknięcie problemów zasygnalizowanych powyżej i zwiększą stan pewności prawa. Zapis na sąd polubowny zawarty w umowie spółki obejmie bowiem swym zakresem wszystkie spory, jakie mogą powstać na tle stosunku spółki, niezależnie od kręgu podmiotów w nich uczestniczących. Wpłynie to na stabilność rozstrzygnięć sądu polubownego, gdyż ograniczona zostanie możliwość podnoszenia w toku postępowania o uznanie wyroku sądu polubownego lub stwierdzenia jego wykonalności przed sądem państwowym zarzutu nieważności lub braku zapisu na sąd polubowny, jak też braku ustawowej możliwości poddania sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego.

ABSTRACT

The subject of this study is the issue of a possibility to subject a dispute concerning termination of a limited liability company to be resolved by an arbitration court. Recent years have brought a significant increase in the number of arbitration clauses included in articles of association of capital companies stating that disputes related to company matters will be resolved by an arbitration court. Therefore, a question arises whether a dispute concerning termination of a limited liability company meets statutory criteria of a case subject to cognition of the arbitration court, and in consequence, whether there is a legal risk in excluding cognition of the state court in cases of that kind.

The conducted analysis leads to conclusion that the arbitration court is capable of recognising a dispute concerning termination of a limited liability company only when it is pending between partners and the company, and the provision related to the arbitration court has the shape of a clause included in the company's articles of association. If members of the company's bodies bring an action to terminate a limited liability company, they have to file a petition in a state court. It stems from the fact that a dispute to terminate a limited liability company does not have a settlement capability. In consequence, the basis for recognising the case by an arbitration court is the provision of Article 1163 § 1 of the Code of Civil Proceedings, which allows for subjecting all com-

pany-related disputes for resolution by an arbitration court, irrespective of the fact whether they meet the requirements specified in Article 1157 of the Code of Civil Proceedings or not. However, the provision referring to the arbitration court included in the company's articles of association is binding only for the partners and the company, which means that if members of the company's bodies participate in the dispute, cognition of the arbitration court is unacceptable.

In conclusion, the binding regulation concerning the system of arbitration constitutes a barrier to subjecting disputes concerning termination of a limited liability company to be resolved by the arbitration court, since a situation occurs in which the case related to the termination of the same company may take place before two different courts: an arbitration court when a partner (partners) bring an action or a state court when the plaintiff is a member (members) of the company's bodies. There is a risk of awarding two different rulings, both of which, by their nature, have to concern inseparably all company's participants and members of the company's bodies. In consequence, placing an arbitration clause in the company's articles of association may lead to the occurrence of legal deadlock. That is why, a degree of a legal risk resulting from subjecting of the dispute concerning termination of a limited liability company to be resolved by an arbitration court should be assessed as high.

The solution of the above-mentioned problem seems to require the legislator's intervention. It should lead to extending the circle of entities bound with the provision referring to the arbitration court, included in the company's articles of association, with members of the company's bodies. Also, the material scope of the provision related to the arbitration court needs to be modified by excluding the requirement of a settlement capability of a company-related dispute as the criterion of arbitration suitability of a dispute.